

לחידוש המיתקפה. אולם כל המיתקפות נכשלו. החזית נשארה קפואה, ובהדרגה הפכו שני קווי-החפירות למיץ לצות טורפניות, שרכבו זה מול זה במשך ארבע שנים, ואכלו מיליוני חיילים.

(המשך מעמוד 9)

מן הרמטכ"ל, בגלל אישיותו או קשריו. כזה היה יגאל ידין, כשכיהן כ"קצין מיבצעים" (תפקיד שהיה מקביל לראשי-אג"ם כיום) בתקופת כהונתו של יעקב דורי, וכזה היה דיין, באותה תקופה שכיהן כראשי-אג"ם בצד מקלף. לישראל טל יש דיעות מגובשות מאוד. הידועות היטב בצמרת צה"ל. דיעות אלה חורגות מן הדוקטרינה שהיתה נהוגה בתקופת ברילב. דיעותיו של דודו ידועות ברבים פחות, אך אינן ספק שאינן זהות (ואינן יכולות להיות זהות) לגמרי עם תפיסתו של ברילב.

כלומר: כאשר מונה הצוות החדש הזה, נתקבלה גם החלטה מדינית — מבלי שהממשלה עצמה יודעת ברגע זה מהי ההחלטה הזאת.

היא תשפיע, כדי פסק, על הוציאה העיקרית שנודדה בתקופת כהונתו של חיים ברילב — קו הביצורים שקיבל את שמו.

מעולם לא הוחלט

העובדה המכרעת לגבי קו ברילב היא הנשכחת ביותר: מעולם לא הוחלט על הקמתו.

כלומר: מעולם לא ישב מוסד מוסמך של ממשלת ישראל, בדק את כל הפתרונות האפשריים לבעיות היבטיות בדרום, ואחרי דיון מעמיק החליט כי הפתרון הטוב ביותר הוא הקמת קריביצורים אדיר לאורך תעלת סואץ.

הדבר פשוט קרה מעצמו.

כאשר הגיעו כוחות צה"ל בדרום לתעלה, הם עשו את אשר עושה כל כוח המגיע לעמדה כלשהי: הם התייחסו והתכוננו להתקפת-נגד.

כאשר נשאר הכוח במקום, הם עשו מה שעושה כל כוח במיקרה כזה: הוא העמיק את החפירה.

לאחר מכן, כשפתחו המצרים במלחמת-ההתשה, וריכוז מול המוצבים את כוח-האש האדיר של תותחנים הרוסיים, הפך הדבר לכוח-חיילים: לחפור, להעמיק.

כאשר נסתיימה מלחמת-ההתשה, בעיקבות האבידות שסבל צה"ל במקום, הושקע הון-עתק כדי להפוך את שרשרת המוצבים לקו שיוכל להחזיק מעמד במיקרה של חידוש מלחמת-ההתשה. מבלי שישראל תסבול אבידות דומות. הכל הבינו כי האבידות, אף שלא היו רבות בהש"ו וואה למקובל בארצות אחרות ובמלחמות אחרות, השפיעו באופן מכריע על המוראל של המדינה.

לפי דוברים זרים ומקומיים, הושקע בקו ברילב סכום של כמיליארד ל"י — 5% מכל התוצר הלאומי הרגילי השנתי.

דבר גרר דבר, שרשרת של החלטות קטנות הצטרפה להחלטה גדולה. אלא שהחלטה גררה לה זו לא נתקבלה מעולם באופן מוחלט ומודע.

התהליך כולו מוזכר, במקצת, את אשר קרה בחזית הצרפתית-בלגית במלחמת-העולם הראשונה. גם הגרמנים וגם הצרפתים האמינו תחילה במלחמת-תנועה. כשנתקלו זה בזה, קפאה החזית. הכוחות התחפרו לשעה קלה. עד

מטרה נוחה לתותחים, וגירוי מתמיד לתותחנים. בעזרת הפיוע הסובייטי, לא הסרים למצרים לתתחים ופגזים בחינם.

אפשר היה, לדעתם, להחליף את כל המעוזים היקרים והנייחים האלה בטאנקים פשוטים, שהם זולים יותר לאין ערוך, ושהם ניידים.

כלומר: כוח של טאנקים, שהיה מסייר לאורך התעלה, היה מבטיח את אותה הגנה עליה, מבלי לשמש מטרה לתותחים המצריים, ומבלי לעודד הווייטק.

הטאנק, הנמצא בתנועה מתמדת, מספק את כוח האש הדרוש להגנה, בזול וביעילות. משמר את הרוח המיתקפתית של צה"ל: ניתן לשימוש להרבה מטרת אחרות. המעוז, לעומת זאת, אינו ניתן לשום שימוש זר לת האחד: להגן על שטח מסויים ומוגבל, תוך משכת האש אל עצמו.

קו מאזינו ב'?

עבר לוויכוח על הדרך הצבאית הנכונה להגנה על גדת התעלה (כל עוד זוהי המדיניות הרשמית של הממשלה). נוגעות התפיסות השונות לעצם אופיו של צה"ל. בהקשר זה מופיע, בכל ויכוח, השם מאזינו.

ואכן, יש דמיון מסויים — צבאי, מדיני ופסיכולוגי — בין פרשת קו ברילב וקו מאזינו. לכן כדאי להזכיר ב' קצרה את הפרשה הזאת.

בניגוד לקו ברילב, נולד קו מאזינו כתוצאה מהח"ר לטה מדינית וצבאית, אחרי ויכוח ארוך, בתודעה מלאה. "מועצת המלחמה" הצרפתית, בהנהגת המרשל-אנרי פיליפ פטן, דנה בתוכנית זו במשך עשר שנים. פטן, גיבור מלחמת-העולם הראשונה, האמין בעליונות הטרסאלית של המינגנה על המיתקפה. דאגתו העיקרית היתה נהוגה לחיי אדם. הוא היה עד לקטל המיליונים במלחמה. הוא גם היה מודע למחסור הצרפתי בכוח-אדם, בהשוואה לגרמניה. לכן רצה למנוע קטל כזה במלחמה חדשה. הוא תבע לבנות קו עצום של ביצורים, צמוד לגבול הגרמני. בניית הקו החלה ב-1930, והתקדמה במרץ בניצוחו של שר-המלחמה אנדרה מאזינו, נכה מלחמת-העולם הראשונה. מאזינו מת ב-1932 מהרעלת-קיבה, כתוצאה מאכילת צדפים מקולקלים במסיבת ראשי-השנה. מותו היה סמלי, איכשהו, לגבי גורל הקו, שעם השלמתו ב-1935 נקרא על שמו.

הצורה של הקו היתה שנמצא במקום הלא-נכון. ב' משך אלפיים שנה, פלשו הגרמנים לצרפת לרוב דרך בלגיה. אולם קו מאזינו לא השתרע לאורך הגבול הבלגי. הצרפתים חששו להעליב את הבלגים, ולהוכיח להם שהם עומדים להפקירם בעת מלחמה. גם לא היו להם די משאבים לבניית קו יקר כה ארוך.

כשבאה המלחמה, פשוט עקפו כוחות-השריון של היינץ גודריאן, בהנהגת ארווין רומל, את קו מאזינו, והשמדו את הצבא הצרפתי מאחוריו.

בגלל הפסיכולוגיה של קו מאזינו, ובגלל ביזבוז המשאבים על קו זה, לא טרחו הצרפתים להקים מזה האיום הנאצי צבא נייד גדול ומודרני, כפי שדרש שארל דה-גול הצעיר.

הפרשה מצאה את סופה הסמלי דווקא החדש, כאשר הציעה ממשלת צרפת את מעוזי קו-מאזינו למכירה. בניל הזול, כמה מעוזים נמכרו, כמחסנים לירקות וכאתרי-היירות. אך לרוב המעוזים לא נמצא קונה.

התוצאה המדינית

אני מוסמך לשפוט בין התפיסות הצבאיות השונות (אם כי מבחינה צבאית אני נוטה, עקרונית, לצד הניידות, נגד ההתבצרות הסטטית).

אולם יש לוויכוח הזה שתי השלכות, הצריכות לעניין גם את האזרח.

ההשלכה הראשונה היא מדינית. קו ברילב הפך לפיר לבן. המיליארד שהושקע על גדות התעלה, כמעוזים שאי-אפשר להזיזם, עזר לשיתוק הנסיונות להגיע להסדר חזקי או כוזב, בדרך לשלום. פשוט חבל לבזבז את הכסף.

אילו נתקבלה התפיסה של שליטה על התעלה מרחוק, או של הגנה צמודה עליה באמצעות טאנקים ניידים, היה כיום קל יותר לממשלה לקבל את ההסדר החלקי, המבוסס על התרחקות מגדות התעלה.

לכאורה, מן קו ברילב על מדיניות הממ"ש. אף יתכן שכיום מדיניות הממשלה מגנה על קו ברילב.

כמו הוויכוח העתיק על השאלה "מה קדמה למה, התרנגולת או הביצה?" — אפשר כיום להתווכח עד בוש על השאלה: "מה גרם למה — מדיניות אי-התוודע לקו ברילב, או להיפך?"

נוהל חדש

ההשקפה השנייה היא לגבי עצם הנוהל של קבלת החלטות הרוטינורל, במישור האינטראגטיב הגבוהה, הקובעות לאחר מכן את המדיניות.

כיום אין ההחלטות מתקבלות באופן מודע בדרג המ"ש (המשך בעמוד 24)

הביקורת על הקו

ההרגע הראשון היו קווי-הביצורים מתנגדים תרופים. הוויכוח היה רצוף ותמור, אף שרק הדים ממנו הגיעו לאוזני הציבור הרחב.

כנגד האסכולה של הקו, היו לפחות שתי אסכולות אלטרנטיביות:

● האסכולה של השליטה מרחוק, האסכולה של הקו הנייד.

● שתיהן היו מאוחדות בביקורת על האסכולה הקיימת.

ביקורת זו הסתכמה בנקודות העיקריות הבאות:

● קו ברילב נמצא בתחום התותחים המצריים, הארטילריה היא הנשק המצרי החזק ביותר, כי המוגרעות הצבאיות של המצרים, הכוללות במלחמת-השריון ובקרבות-אוויר, משי פיעות פחות על מלחמת-תותחים.

● עצם קיומו של הקו, הוא גירוי מתמיד לחידוש האש על-ידי המצרים, מכיוון שזוהי לוחמה פשוטה.

● משום כך הוכרח חיל-האוויר הישראלי להתערב לשיתוק התותחים המצריים, והדבר גרם לכל ההתפתחות הרתי-האסון של הפצצות לעומק מצריים, הופעת הטילים והכוחות הסובייטיים, ועוד.

● המשאבים העצומים המושקעים בקו, באו, כמוכר, עדי-חשבון המשאבים שילכו לחיות מושקעים באמצעי-ההגנה אחרים, וגם עדי-חש"ב מן המשאבים שעמדו לרשות ההתפתחות הכלכלית והסוציאלית של המדינה עצמה.

טאנק במקום מעוז

אלטרנטיבה הראשונה אמרה שבכלל אין טעם להחזיק באופן צמוד בקו התעלה.

בעלי אסכולה זו משוכנעים שדי בהחזקת כוחות ניידים של צה"ל בסיני. אם יעברו המצרים את התעלה, וינסו לרכוש מאחז בגדה המיוזרחית, יהוו מטרה נוחה לשיטות-הלוחמה המסורתיות שבהן מצטיין צה"ל — התקפת כוחות השריון והאוויר.

כנגד זה טענו בעלי האסכולה הקיימת בעיקר טענה פוליטית: שאם יעברו המצרים את התעלה ויקנו אחיזה בסיני, עלולים לבוא עימם גם כוחות סובייטיים. יהיה בידי צה"ל הכוח להשמדם, אך הדבר עלול לגרום לעימות ישראלי-סובייטי הרתי-שואה.

משום כך, אמרה אסכולה זו, יש למנוע בכל מחיר כל אחיזה מצרית בגדה המזרחית. משום כך דרוש קו ברילב.

אולם האם הקו הוא הפיתרון היחיד לבעיה זו? בעלי האלטרנטיבה השנייה מוכנים לקבל את הרעיון שיש להגן על הגדה המיוזרחית הגנה צמודה, אך שוללים את קו ברילב כפיתרון לבעיה זו.

לדעתם, היה זה אכסורד להשקיע הון כמון צבים, שאינם יכולים לזוז. כל מוצב כזה הוא